

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

Rezumat teză de doctorat

RELAȚIILE POLITICO-ECONOMICE ROMÂNNO-
ITALIENE

ÎN DECENIUL PATRU AL SECOLULUI XX

Coordonator științific:

Prof.Univ.Dr. Vasile Vese

Doctorand:

Irina Liliana Bodor

Cluj Napoca

2013

Cuprins

1. Introducere
2. Relații politice româno - italiene în prima jumătate a deceniului patru al secolului XX
 - 2.1. România și conflictul italo - etiopian
 - 2.2. România și Italia în timpul desfășurării conflictului
 - 2.3. România și Societatea Națiunilor
3. Relații politice româno - italiene în perioada 1937-1940
 - 3.1. Italia și dezmembrarea României din vara anului 1940
 - 3.1.1. Italia și problema Basarabiei
 - 3.1.2. Italia și „arbitrajul” de la Viena 30 august 1940
 - 3.1.3. Italia și revizionismul bulgar
4. Relații economice româno - italiene în perioada 1930-1934
 - 4.1. Aspecte generale privind contextul economic al deceniului patru al secolului XX
 - 4.2. Relații economice româno - italiene în anii crizei economice
 - 4.3. Tratatul de comerț și de navigație și Convenția sanitară dintre România și Italia
 - 4.4. Acordul adițional la Tratatul de comerț și de navigație
 - 4.5. Chestiuni financiare și de plăți
 - 4.6. Camera de Comerț și Industrie italo - română din Genova
5. Relații economice româno - italiene în anii 1934 - 1940

- 5.1. Tratatul de comerț și de navigație dintre România și Italia din 5 ianuarie 1934
- 5.2. Acordul de plăți între România și Italia
- 5.3. Azienda Petroli Italo - Romena
- 5.4. Relații economice româno - italiene în perioada 1934 - 1937
- 5.5. Acordul de plăți dintre România și Italia din 1938
- 5.6. Prima sesiune a Comisiei Mixte italo - române din 19 - 29 iunie 1939
- 5.7. A doua sesiune a Comisiei Mixte italo - române din 16 noiembrie - 21 decembrie 1939
- 5.8. A treia sesiune a Comisiei Mixte italo - române din 26 februarie - 30 martie 1940
- 5.9. A patra sesiune a Comisiei Mixte italo - române din 12 - 27 august 1940

6. Concluzii

Bibliografie

Anexe

Cuvinte cheie: relații româno-italiene, tratat de comerț, autarhie, contingentare, Benito Mussolini, Ion Lugoșianu.

Rezumat:

Prezenta lucrare, intitulată *Relațiile politico-economice româno-italiene în deceniul patru al secolului XX* abordează raporturile bilaterale cu accent asupra aspectului economic al acestora. Istoriografia problemei este una bogată¹. Cu toate acestea, relațiile româno-italiene nu sunt cunoscute încă sub toate aspectele, fiind analizate cu precădere relațiile politico-diplomatice, militare și culturale și prezența capitalului italian în economia românească interbelică.

Teza noastră, pune accentul asupra aspectului economic al relațiilor româno-italiene în anii 30, având în vedere faptul că, abordarea unei astfel de problematici nu a făcut obiectul istoriografiei economice românești de până acum, înscriindu-se astfel în sfera cercetărilor de istorie economică.

Sursele folosite în abordarea acestei teme sunt în primul rând surse arhivistice care – în unele capitole – sunt preponderente, lor adăugându-se memorialistica, presa timpului și ceea ce s-a scris în materie.

Tema tezei noastre se dorește a fi astfel o contribuție la o mai bună cunoaștere a relațiilor româno-italiene în perioada interbelică, sub toate aspectele lor. Ca urmare, prezenta teză este structurată în șase capitole. În primul capitol, introductiv, am evidențiat sursele și

¹ V.Fl. Dobrinescu, I. Pătroiu, Gh.Nicolescu, *Relații politico-diplomatice și militare româno-italiene(1914-1947)*, Craiova, Intact, 1999; Renzo De Felice, *Mussolini Il Duce*, Torino, Giulio Einaudi, 1974; Anca Stângaciu, *Capitalul italian în economia românească între anii 1919-1939*, Cluj-Napoca, Fundația pentru studii europene, 2004; Carmen Burcea, *Diplomație și cultură. Prezențe românești în Italia interbelică*, București, Institutul Cultural Român, 2005; Nicoleta Epure, *Relații româno-italiene 1933-1943*, teză de doctorat, Universitatea București, 2010; Lilian Zamfiroiu, *Relații diplomatice româno-italiene între anii 1918-1940*, teză de doctorat, Universitatea Oradea, 2010, Florina Sorescu, *Relații politico-diplomatice româno-italiene în perioada anilor 30*, teză de doctorat, Universitatea Valahia Târgoviște, 2011.

metodologia de lucru, care vizează o abordare de factură economică, axată pe formulări pozitivistice și date statistice referitoare la importanța relațiilor politico-economice româno-italiene în al doilea deceniu interbelic.

Al doilea capitol, *Relații politice româno-italiene în prima jumătate a deceniului patru al secolului XX*, realizează o incursiune în evoluția raporturilor politice româno-italiene până la încheierea conflictului italo-etioopian. Aceste raporturi au fost marcate atât de problematica prelungirii Pactului de amicitie italo-român din 1926, cât și de atitudinea României față de proiectele politice italiene, care vizau afirmarea acesteia ca mare putere europeană, la care s-au raliat și țările Micii Înțelegeri.

Eșecul „Pactului celor patru” îl determină pe Benito Mussolini să acorde o atenție deosebită raporturilor Italiei cu bazinul dunărean, în primul rând cu Austria și Ungaria, încheind „Protocoalele de la Roma” prin care reușea să împiedice apropierea acestor două țări față de Germania, conștient fiind că, într-o viitoare competiție italo-germană în această regiune, s-ar plasa pe un loc secundar. Se contura astfel în acest context, bipolarismul politicii externe italiene, între Germania pe care o sprijinea în reanexarea Rhenaniei și Franța, pentru a împiedica anchluss-ul.

La mijlocul deceniului patru al secolului XX, încordarea raporturilor româno-italiene a atins o cotă ridicată ca urmare a poziționării României față de conflict, dar și a repetatelor discursuri provocatoare rostite de Benito Mussolini în care acesta cerea deschis revizuirea tratatelor.

Prin urmare, atitudinea Italiei față de România în marile probleme internaționale și mai ales în diferendul cu Etiopia, a fost legată de personalitatea lui Nicolae Titulescu, înlăturarea acestuia de la conducerea ministerului de externe provocând satisfacție în cercurile guvernamentale și opinia publică italiană, fiind interpretată ca semnal al unei noi orientări în politica externă românească.

Capitolul al treilea, *Relații politice româno-italiene în perioada 1937-1940*, tratează modificarea de atitudine a politicii italiene față de Sud-

Estul Europei, și implicit România, odată cu constituirea Axei Berlin-Roma. Însă, încercările Italiei de a deveni un factor determinant în relațiile internaționale a acestei perioade, erau subminate de lipsa ei de reacție în fața anchluss-ului și de indiferența față de tensiunea germană-cehoslovacă.

Încercările de apropiere venite din partea României s-au lovit de condiționarea unei înțelegeri prealabile între români și maghiari exprimată de sintagma permanent reiterată de Galeazzo Ciano „drumul spre Roma trece prin Budapesta” și încercarea de subminare a Micii Înțelegeri prin intermediul Iugoslaviei.

Atitudinea duală a Italiei, în raport cu Bucureștiul și Budapesta și poziția secundară în cadrul Axei, devine evidentă în vara lui 1940 când, complicitatea ei la dezmembrarea României a fost cu atât mai dureroasă și neașteptată, cu cât la 27 august 1940, se semnase un nou acord economic româno-italian, într-un cadru deschis și cordial.

Al patrulea capitol, *Relații economice româno-italiene în perioada 1930-1934*, introduce în circuitul științific informații arhivistice inedite privind relațiile economice bilaterale, care vor fi condiționate de profunda criză economică mondială.

Aceasta a provocat o întrerupere temporară a evoluției ascendente a vieții economice, punând capăt speranțelor de revenire la politicile economice de tip liberal, prin creșterea rolului statului în economie, printr-o politică intervenționistă și tendința spre autarhizare a majorității statelor.

Măsurile protecționiste au luat forma reglementării comerțului cu devize, a contingentării importurilor și a reglementărilor de ansamblu ale comerțului exterior pentru stimularea exportului către statele cu care balanța comercială era deficitară.

În acest context general, s-a înscris Tratatul de comerț și de navigație dintre România și Italia, semnat la Roma, la 25 februarie 1930. Semnarea lui s-a înscris în politica comercială a guvernării țărăniște, care urmărea reintroducerea României în circuitul schimburilor internaționale și de a încheia în acest scop un nou sistem de convenții comerciale. Acest Tratat asigura României o poziție

importantă pe piața italiană a furnizorilor de petrol după S.U.A. și U.R.S.S. Totodată asigura României debușee pentru porumbul și ovăzul său, nu însă și pentru grâu.

Dublat de Acordul adițional, Tratatul a determinat o balanță comercială pozitivă, datorată pe de o parte exportului mare de petrol și cereale, iar pe de altă parte de o reducere apreciabilă a importurilor de produse textile. Cu toate acestea nu s-a reușit și o strângere a relațiilor politice, datorită reticenței României față de politica italiană în zona dunăreano-balcanică. Tot în rândul eforturilor depuse pentru dinamizarea relațiilor economice bilaterale s-a înscris și recunoșterea și finanțarea Camerei de comerț și industrie italo-române din Genova.

Relațiile economice româno-italiene în anii 1934-1940, fac obiectul celui de-al cincilea capitol al tezei. Perioada a fost marcată de tendințe de relansare a economiei printr-un complex de măsuri protecționiste care vor contribui la îmbunătățirea balanței comerciale prin controlul asupra importului și stimularea exportului.

Un prim pas va fi realizat prin semnarea Tratatului de comerț și de navigație dintre România și Italia la 5 ianuarie 1934 (după lungi și anevoioase tratative începute la 6 noiembrie 1933, mai ales în privința contingentelor de porumb și petrol), la Palazzo Venezia de către premierul Benito Mussolini și ministrul României la Roma, Ion Lugoșianu.

În Italia, Tratatul de comerț a fost considerat ca având și o importanță politică, prin faptul că era menținută legătura dintre cele două țări, odată cu expirarea Pactului de amicitie din 1926, pe care Benito Mussolini considera că nu mai poate fi prelungit.

Printr-un Protocol special, România și Italia se angajau să nu mențină sau să instituie nici o restricție la importuri și exporturi în afara celor absolut necesare, iar pentru dezvoltarea schimburilor de mărfuri, guvernele s-au angajat să formeze o Comisie Mixtă italo-română, care să găsească mijloacele de a favoriza interesele economice reciproce.

Tratatul economic din 5 ianuarie 1934 a fost însoțit de Acordul de plăți între România și Italia din 27 august 1934 încheiat cu scopul de a

impulsiona schimburile de mărfuri între cele două țări și dezvoltarea relațiilor comerciale în limitele pe care le va permite capacitatea de absorbție a consumatorului italian și cea de organizare a exportatorilor români și funcționarea normală a regimului de plăți existent între cele două țări.

O pondere importantă în relațiile economice româno-italiene în această perioadă a avut-o petrolul românesc. Ca urmare, la inițiativa Creditului Minier (Societatea Anonimă Română pentru Dezvoltarea Industrii Miniere), va fi înființată în 1934, o filială în Italia, Azienda Petroli Italo-Romena, la Roma, justificată de situația importurilor petroliere italiene din România.

În perioada 1934-1937, raporturile economice româno-italiene au stat atât sub semnul reglementării comerțului cu deize, a sistemului contingentărilor și a altor măsuri luate de toate țările după criza economică, cât și a aplicării sancțiunilor economice dispuse de Societatea Națiunilor la adresa Italiei ca urmare a invadării Etiopiei.

Ca urmare a negocierilor bilaterale, la 13 februarie 1937 se semna la Roma, de către ministrul României Ion Lugoșianu și ministrul de externe italian Galeazzo Ciano, Acordul de plăți pus în practică prin colaborarea dintre Banca Națională a României și L'Instituto per i cambi con l'estero.

Semnificativ pentru relațiile comerciale româno-italiene în perioada 1934-1937 este faptul că Italia se situa pe locul șase la volumul comerțului cu România și pe locul cinci ca pondere valorică.

Transformările economice și politice în plan european din 1938, au influențat și relațiile economice româno-italiene, ducând la semnarea unui nou Acord de plăți la 3 decembrie 1938, dublat de Acordul comercial, de Protocolul adițional numărul 2 la Tratatul de comerț și navigație din 5 ianuarie 1934, precum și de un Protocol și o Declarație finală.

Semnarea acestor acorduri la București și nu la Roma, denotă importanța acordată României în politica economică italiană, cu toate că relațiile politice erau departe de a fi cordiale.

În anii 1939-1940, raporturile economice româno-italiene au stat sub auspiciile unei conjuncturi politice internaționale dintre cele mai nefavorabile, ele fiind reglementate de cele patru sesiuni ale Comisiei Mixte italo-române din 19-29 iunie 1939, 16 noiembrie – 21 decembrie 1939, 26 februarie – 30 martie 1940 și 12-27 august 1940.

După un deceniu de raporturi economice cu Italia, balanța comercială a fost activă, atât datorită structurii de complementaritate, cât și a condițiilor reciproc avantajoase din tratatele și acordurile de plăți semnate cu Italia.

Concluzionând, se poate afirma că evoluția relațiilor politico-economice româno-italiene în deceniul patru al secolului XX, a fost tributară obiectivelor politice și economice, de multe ori divergente a celor două state. Deasemenea, în relațiile României cu Italia, mai sunt o serie de necunoscute, legate de raporturile economice bilaterale din deceniul trei al secolului XX. Abia după analizarea acestora vor putea fi evidențiate concluziile finale a complexelor raporturi româno-italiene din perioada interbelică.